

Institutul pentru
Dezvoltare și
Inițiativă Sociale
"Viitorul"

ION TĂBÎRȚĂ

ASPECTELE FORMALE ȘI INFORMALE ALE ĂMENDAMENTULUI JACKSON- VANIK

TEMA
URMĂTOAREI EDIȚII:

Cooperarea Moldovei
cu UE în domeniul
justiției și al
afacerilor interne

La 8 februarie 2011, senatorul american Richard Lugar a prezentat Comisiei pentru Relații Externe din Senatul american un raport în care făcea câteva propuneri de deblocare a impasului în negocierile privind conflictul înghețat dintre Chișinău și Tiraspol. Printre recomandările senatorului Lugar, făcute administrației președintelui Barack Obama, referitoare la sprijinirea mai intensă a eforturilor actualei guvernări pro-occidentale de la Chișinău în a rezolva problema transnistreană, se conține propunerea de înlăturare a restricțiilor comerciale care afectează Republica Moldova încă din perioada sovietică. Este vorba de Amendamentul Jackson-Vanik, prin care Uniunii Sovietice i se ridică posibilitatea de a beneficia de clauza națiunii celei mai favorizate.

Aspectul istoric

Amendamentul Jackson-Vanik, numit după numele de familie a inițiatorilor, este o prevedere a legii federale americane, adoptată în 1974, cu scopul de a face presiuni asupra Uniunii Sovietice pentru a permite emigrarea cetățenilor sovietici, în special a evreilor și minorităților religioase. Amendamentul refuza statutul națiunii celei mai favorizate statelor care restricționează emigrația, considerată un drept fundamental al omului. În conformitate cu Amendamentul Jackson-Vanik, SUA poate dezvolta relații comerciale normale (integrale) numai cu țările care

Buletinul de Politică Externă al Moldovei reprezintă o serie de analize scurte, scrise de experți locali și străini, dedicate celor mai importante subiecte de politică externă, dezvoltărilor majore din Marea Neagră, cooperarea cu organizațiile internaționale și a activităților de menținere a păcii din regiune. Buletinul are scopul să creeze o platformă comună pentru discuții între experți, comentatori, oficiali și diplomați care sunt interesați de perspectivele de integrare europeană a Moldovei. Buletinul mai tinde să ofere diplomaților și analiștilor moldoveni o tribună veritabilă pentru dezbaterile celor mai controversate puncte de vedere care ar putea ajuta Moldova să-și găsească mai ușor calea spre UE.

respectă cerințele libertății de emigrare prevăzute în acest document. Ulterior, pe lângă Uniunea Sovietică, amendamentul a mai fost impus și altor state cu sistem politic nedemocratic, cum ar fi China sau Vietnam.

După anul 1985, odată cu introducerea libertății de emigrare a evreilor din URSS, amendamentul își pierde din sensul său inițial, căpătând o rază de incidență a domeniilor aplicate mult mai largă. Începând cu anul 1989, administrația de la Washington în fiecare an a pus moratoriu pe prevederile amendamentului privind URSS. După destrămarea Uniunii Sovietice, amendamentul nu a fost oficial anulat, efectul lui răspândindu-se asupra țărilor din CSI. Totodată, din anii '90, moratoriul asupra amendamentului Jackson-Vanik nu necesită confirmare anual, fiind prelungit automat.

După „războiul rece”, amendamentul Jackson-Vanik este utilizat pe două filiere: oficială și neoficială. În plan oficial, Amendamentul Jackson-Vanik este un mecanism de presiune al administrației de la Washington asupra guvernelor țărilor cu democrație precară. Neoficial, amendamentul este folosit de cercurile evreiești din SUA, foarte influente la Casa Albă, pentru clarificarea unei serii de probleme de ordin istoric (holocaustul) și economic (restituirea averilor) care nu au nimic în comun cu prevederile lui nemijlocite. În utilizarea lor, cele două filiere de multe ori se intercalează.

Amendamentul Jackson-Vanik a fost anulat pentru patru state din spațiul CSI:

- 1) Kârgâzstan, în anul 2000, în legătură cu aderarea acestuia la inițiativa americană din 1998 privind restaurarea Silk Road, al cărei scop a fost crearea coridorului de transport eurasiatic ocolind Rusia, Iran și Irak. În jocul geopolitic dus de SUA în Asia Mijlocie, Kârgâzstanul deține o poziție strategică importantă pentru Washington.
- 2) Georgia, tot în 2000, pentru progresul făcut spre democratizare și pentru aderarea la proiectul Silk Road (sau, cum mai este numit, „Drumul de Fier al Mătăsii”). Silk Road prevede construirea căii ferate Baku-Tbilisi-Kars care ar face legătura între regiunea petroliferă a Mării Caspice și Turcia – și apoi, mai departe spre Europa. Odată ce a devenit evident cât de uriașe sunt zăcămintele de țiței și gaze naturale din bazinul caspic, noile state independente din Sudul Caucazului apărute după prăbușirea Uniunii Sovietice – Georgia, Armenia și Azerbaidjanul – au căpătat importanță strategică.
- 3) Armenia, în anul 2004. În cazul Armeniei la anularea amendamentului Jackson-Vanik un rol major l-a avut lobby-ul făcut de diaspora armenească din SUA.
- 4) Ucraina (în 2005) după victoria în „revoluția portocalie” susținută de Occident. În plus, Ucraina deține un rol major în geopolitica europeană. Și în această situație nu trebuie neglijată contribuția diasporei ucrainene din SUA.

Aspectul politic

Amendamentul Jackson-Vanik se referă la trei categorii de state:

- țări la care amendamentul se aplică;
- țări la care amendamentul se renovează, adică ele sunt scutite de impactul lui pentru o anumită perioadă;
- țări care în totalitate corespund criteriilor de anulare a amendamentului Jackson-Vanik, însă din anumite motive el nu este abrogat. În acest caz, scoaterea țării de sub impactul Amendamentului Jackson-Vanik este automat prelungită.

Republica Moldova face parte din țările celei de-a treia categorii. În conformitate cu sensul lui inițial, Amendamentul Jackson-Vanik pentru Republica Moldova trebuia anulat demult. Reieșind din faptul că el, practic, nu a influențat relațiile bilaterale moldo-americane, abrogarea amendamentului nu a fost un obiectiv pentru politica externă a Republicii Moldova până în anii 2007-2008. Până la inițiativa senatorului Lugar, diplomația moldovenească a mai încercat de câteva ori să facă lobby anulării Amendamentului Jackson-Vanik de către Congresul Statelor Unite. Spre exemplu, în mai 2010, președintele Subcomitetului pentru Europa din cadrul Comitetului Afaceri Externe, Camera Reprezentanților a SUA, William D. Delahunt, s-a arătat dispus să introducă pe agenda legislativului american un proiect de rezoluție privind excluderea Republicii Moldova de sub incidența prevederilor Amendamentului Jackson-Vanik.

Politic, anularea Amendamentului Jackson-Vanik pentru Republica Moldova ține de două aspecte: 1) Holocaustul (la nivel neoficial) și 2) Traficul de ființe umane (la nivel oficial).

Holocaustul

Problema Holocaustului are trei obiective:

1) Studiarea arhivelor și istoriei holocaustului. Scopul este de a nu admite repetarea crimelor comise în perioada holocaustului;

2) Persecutarea criminalilor de război și a persoanelor care au contribuit la comiterea holocaustului. Legislația internațională de război privind holocaustul nu are termen de prescripție;

3) Restituirea evreilor dosarele referitoare la perioada holocaustului.

În SUA de problema holocaustului se ocupă Muzeul Memorial al Holocaustului din Statele Unite ale Americii, care este monumentul oficial american al Holocaustului. Una dintre cerințele Muzeului Memorial al Holocaustului din SUA este identificarea documentelor relevante pentru istoria holocaustului. Pentru ca problematica holocaustului să poată fi studiată într-un mod cât mai eficient, Muzeul Memorial al Holocaustului din SUA stabilește relații la nivel oficial și neoficial cu guvernele statelor, teritoriul cărora a fost afectat de holocaust, încheind cu ele acorduri privind accesul la arhivele din aceste state care prevăd cercetarea dosarelor istorice și identificarea documentelor importante pentru istoria holocaustului.

În Republica Moldova, problematica holocaustului a apărut în a doua jumătate a anilor '90 ai secolului trecut, în istoriografia autohtonă, care se preocupă de istoria Basarabiei din perioada 1941-1944. Până în anul 2007 despre dosarele evreiești din arhivele Republicii Moldova s-a vorbit foarte puțin. La 15 februarie 2007, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.17 cu privire la protecția datelor cu caracter personal. În conformitate cu această lege, transmiterea datelor cu caracter personal peste hotarele țării este foarte dificilă (practic, imposibilă). Legea respectivă a fost adoptată cu toate că se știa despre interesul comunității evreiești privind dosarele holocaustului din Republica Moldova.

Problematica dosarelor din arhivele moldovenești legate de Holocaust a căpătat o altă turnură după venirea la guvernare în Republica Moldova a Alianței pentru Integrare Europeană. În cadrul vizitei efectuate de delegația guvernului Republicii Moldova în SUA, în perioada 19-23 ianuarie 2010, prim-ministrul Vladimir Filat a avut o întrevedere cu organizațiile evreiești, vizitând și Muzeul Memorial al Holocaustului din Washington. În timpul acestei vizite, premierul moldovean a precizat că „noi contăm pe suportul comunităților evreiești și vă asigurăm că Republica Moldova este un stat unde se respectă drepturile omului”. Prim-ministrul a mai spus că Republica Moldova va promova o politică de eliminare a tuturor formelor de manifestare antisemită.

Tot în cadrul acestei vizite, prim-vicepremierul Iurie Leancă, ministru al Afacerilor Externe și Integrării Europene, a semnat la 20 ianuarie din numele Arhivei de Stat a Republicii Moldova, Memorandumul de cooperare cu Muzeul Memorial al Holocaustului din Washington. Vice-premierul moldovean a mai menționat că „Republica Moldova nu are ce ascunde, de aceea se dorește o studiere amănunțită a arhivelor ce există în țară”.

Pentru aplicarea Memorandumului, care nu este un tratat internațional, părțile semnatare trebuiau să se guverneze de legislația respectivă a Republicii Moldova și SUA. Problema constă în faptul că accesul la informația solicitată în Republica Moldova este protejată de prevederile Legii nr.17 din 15 februarie 2007 cu privire la protecția datelor cu caracter personal. Articolul 6 alin. (1) din respectiva Lege stabilește că prelucrarea datelor cu caracter personal se efectuează cu consimțământul necondiționat al subiectului datelor cu caracter personal, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. Transmiterea peste frontiera națională (transfrontalieră), indiferent de suportul utilizat, a datelor cu caracter personal, este reglementat de art.16 din Legea indicată. Realizarea unui asemenea angajament solicită întrunirea uneia din condițiile enumerate la alin.(6) al articolului citat, precum:

- a) existența consimțământului în formă scrisă a subiectului datelor cu caracter personal;
- b) necesitatea încheierii ori executării acordului sau contractului între subiectul datelor cu caracter personal și deținătorul lor ori între deținătorul acestor date și o persoană terță în interesul subiectului datelor cu caracter personal;
- c) în scopul apărării drepturilor, libertăților sau intereselor subiectului datelor cu caracter personal.

Însă, luându-se în calcul următoarele considerente: 1) existența unui cadru legal internațional care reglementează acest domeniu la care Republica Moldova a aderat (Convenția pentru prevenirea și pedepsirea crimelor de genocid din 9 decembrie 1948, Convenția privind neaplicarea limitărilor statutare în cazul crimelor de război și al crimelor împotriva umanității din 26 noiembrie 1968, Statutul Curții Penale Internaționale de la Roma din 1 iulie 2002); 2) legislația penală națională, în particular componenta de infracțiune de la art. 135 din Codul Penal al Republicii Moldova (Genocidul); 3) limitările conținute în Legea cu privire la protecția datelor cu caracter personal, care vin în contradicție cu angajamentele asumate în

Memorandumul sus-menționat; Guvernul Republicii Moldova a considerat oportună înlăturarea obstacolelor juridice ce obstrucționează executarea Memorandumului de Cooperare cu Muzeul Memorial al Holocaustului prin adoptarea derogărilor la Legea cu privire la protecția datelor cu caracter personal.

În implementarea Memorandumului semnat la Washington, Guvernul Republicii Moldova, mai exact Ministerul Justiției, a adoptat Proiectul de Hotărâre cu privire la aprobarea proiectului de Lege privind transmiterea transfrontalieră a datelor cu caracter personal. Această lege prevede următoarele:

Articol unic. – (1) În scopul cercetării științifice privind holocaustul și istoria comunității evreiești, se permite prin derogare de la prevederile art. 16 al Legii nr.17- XVI din 15 februarie 2007 cu privire la protecția datelor cu caracter personal (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.107-111, art.468), transmiterea transfrontalieră Muzeului Memorial al Holocaustului din Statele Unite ale Americii a datelor cu caracter personal prelucrate de Serviciul de Stat de Arhivă al Republicii Moldova.

(2) Cerințele tehnice și de securitate privind transmiterea transfrontalieră a datelor cu caracter personal, coordonate în prealabil cu Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, vor fi stabilite în acordul de predare-primire a datelor, încheiat între Serviciul de Stat de Arhivă al Republicii Moldova și Muzeul Memorial al Holocaustului din Statele Unite ale Americii.

La 2 martie 2011, Guvernul a aprobat proiectul Legii privind transmiterea transfrontalieră a datelor cu caracter personal, elaborat de Ministerul Justiției. Proiectul de Lege autorizează transmiterea transfrontalieră Muzeului Memorial al Holocaustului a datelor prelucrate de Serviciul de Stat de Arhivă în scopul cercetării științifice cu privire la Holocaust și istoria comunității evreiești. Este important de menționat că dosarele de arhive vizate de Muzeul Memorial al Holocaustului, începând cu luna noiembrie 2010, au fost transmise în gestiunea Serviciului de Stat de Arhivă al Republicii Moldova de la Ministerul Afacerilor Interne (peste 33 mii unități), Serviciul de Informații și Securitate (peste 23 mii unități) și Procuratura Generală.

La 10 martie 2011, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea privind transmiterea transfrontalieră a datelor cu caracter personal. Această lege prevede transmiterea Muzeului Memorial al Holocaustului din SUA a datelor cu caracter personal din perioada 1933-1945 prelucrate de Serviciul de Stat de Arhivă al Republicii Moldova. La 4 aprilie 2011, președintele interimar al Republicii Moldova, Marian Lupu, a emis decretul pentru promulgarea Legii privind transmiterea transfrontalieră a datelor cu caracter personal către Muzeul Memorial al Holocaustului din SUA.

Traficul de ființe umane

Un alt aspect al amendamentului Jackson-Vanik este legat de problema traficului de ființe umane. La acest moment, una dintre cele mai grave forme de încălcare ale dreptului omului este traficul de ființe umane. Administrația de la Washington se preocupă foarte mult de această problemă internațională, abordând-o oriunde crede că este relevant. SUA sprijină mai mult de o sută de programe în zeci de state din întreaga lume, al căror scop este combaterea traficului de ființe umane. Aceste programe includ asistență în elaborarea legilor și a reglementărilor relevante, asistența victimelor, instruirea cadrelor etc.

Începând cu 2001, Departamentul de Stat publică anual rapoarturi privind traficul de persoane în lume. Raportul Departamentului de Stat privind traficul de ființe umane este prezentat de către Secretarul de Stat în fața Congresului. Scopul raportului este de a promova acțiuni și de a crea parteneriate în întreaga lume pentru combaterea traficului de ființe umane. Raportul se referă la trei aspecte: urmărirea în justiție, protecția victimelor și prevenirea traficului de persoane. Statele în care s-a descoperit un număr important de victime ale traficului sunt clasate în trei categorii, criteriul de clasificare fiind eforturile depuse de stat în combaterea traficului de ființe umane:

- din categoria întâi fac parte țările care potrivit evaluării întrunesc „standarde minime pentru eliminarea formelor grave de trafic”;
- din categoria a doua sunt plasate statele care întrunesc standarde minime, dar depun eforturi semnificative pentru a întruni aceste standarde;
- din ultima categorie (a treia) fac parte țările care nu întrunesc standarde minime și nu depun eforturi semnificative pentru a le atinge.

Republica Moldova este supusă raportului anual al administrației de la Washington începând cu anul 2003, primul raport nemijlocit la problema traficului de ființe umane fiind făcut în 2004. În toată această perioadă, Moldova a fost plasată la nivelul 2, adică este inclusă în grupul țărilor „ținute sub observație”.

Excepție este anul 2008, când Republica Moldova a înregistrat un regres, ajungând de la categoria 2 la categoria 3, a țărilor cu cele mai mari probleme în privința traficului de ființe umane.

În anul 2008, Republica Moldova a fost unicul stat din Europa care a fost trecut pe lista neagră a țărilor unde guvernul nu întrunește standarde minime pentru eliminarea traficului de persoane și nu depune eforturi semnificative pentru a le întruni. Din cea de-a treia categorie, Republica Moldova a făcut parte alături de așa țări precum Coreea de Nord, Cuba, Iran, Sudan, Siria, Arabia Saudită sau Papua Noua Guinee. Aceste țări riscă o serie de sancțiuni. Este vorba de restricții privind asistența din partea administrației de la Washington, voturi negative din partea SUA în acordarea asistenței din partea instituțiilor financiare internaționale și restricții în acordarea unui Program deplin în cadrul Corporației Provocările Mileniului.

În toată această perioadă, SUA s-a implicat activ în combaterea traficului de ființe umane în Republica Moldova. Administrația de la Washington a oferit asistență tehnică judecătorilor, procurorilor și ofițerilor de urmărire penală în domeniul traficului de persoane, inclusiv cursuri de instruire care s-au axat pe educație, sensibilizare și dezvoltarea abilităților; a susținut crearea unităților anti-traffic, a echipelor de examinare a dosarelor și a grupurilor de lucru cu scopul de a crea câte un grup de acest fel în fiecare unitate administrativă din Moldova; a oferit asistență în vederea îmbunătățirii cooperării organelor de drept din țările de tranzit și de destinație și a oferit asistență în elaborarea legilor.

Statele Unite au susținut, în modul cel mai direct, inclusiv financiar, crearea și activitatea unui șir de instituții din Republica Moldova care se ocupă cu combaterea traficului de ființe umane. La 6 septembrie 2005, între guvernul Republicii Moldova și guvernul Statelor Unite ale Americii, pentru a stabili o conlucrare mai eficientă și operativă între organele de drept abilitate, a fost semnat Amendamentul III la Scrisoarea de Acord privitor la controlul drogurilor și aplicarea legilor din 28 august 2001. Ca rezultat al semnării acestui amendament, a fost creat Centrul pentru combatere a traficului de persoane. Totodată, Statele Unite continuă să susțină Centrul de Prevenire a Traficului de Femei în procesul de oferire a asistenței legale și consiliere, reprezentare legală, și obținerea documentelor de identificare pentru victime.

Pentru Alianța pentru Integrare Europeană, în dezvoltarea relației bilaterale cu SUA, problema traficului de ființe umane este foarte importantă. Chiar de la primele contacte ale noii guvernări cu oficialii americani, aceștia s-au interesat de problema respectivă. La întâlnirea cu senatorii americani Kay Hagan și Richard Burr, în timpul vizitei sale în SUA, din ianuarie 2010, prim-ministrul țării, Vlad Filat, a făcut o prezentare a acțiunilor întreprinse de Guvern pentru combaterea traficului de ființe umane. Fenomenul respectiv a fost abordat și de Joe Biden în timpul vizitei sale de la Chișinău, la 11 martie 2011.

În raportul anual „Traficul de persoane 2010”, Departamentul de Stat, condus de Hillary Clinton, consideră Republica Moldova țară-sursă, și uneori țară de tranzit și destinație pentru persoanele traficate în scopul de a fi supuse muncii forțate sau exploatarei sexuale. Guvernului Republicii Moldovei i se impută nerespectarea pe deplin a standardelor minime pentru eliminarea traficului de persoane, cu toate că sunt recunoscute tentativele Moldovei de a realiza unele progrese în acest sens. Principala problemă a guvernului Republicii Moldova rămâne lipsa eforturilor suficiente pentru judecarea, condamnarea și pedepsirea funcționarilor guvernamentali implicați în traficul de persoane, ceea ce a rămas un important obstacol în calea unor reforme anti-traffic efective.

Aspectul economic

Din anul 1992, cadrul normativ-juridic al relațiilor comercial-economice moldo-americane nu a înregistrat schimbări semnificative. Republica Moldova beneficiază de clauza națiunii celei mai favorizate, însă din cauza amendamentului Jackson-Vanik ea este revăzută periodic și prelungită de Congresul SUA. Dacă amendamentul va fi abrogat, clauza națiunii celei mai favorizate va fi una permanentă pentru Republica Moldova.

Cu toate că abrogarea Amendamentului Jackson-Vanik ar putea ajuta mai mult deschiderea piețelor americane, ceea ce ar crea posibilități noi pentru exporturile moldovenești, la acest moment nu există interdicții comerciale în relația dintre Chișinău și Washington. Majoritatea experților cred că acest document este o reminiscență din epoca războiului rece, amendamentul având doar un impact psihologic și nu economic. Instituțional, Amendamentul Jackson-Vanik nu este un obstacol pentru atragerea investițiilor americane în economia Republicii Moldova.

Un alt aspect economic al Amendamentului Jackson-Vanik, deși se referă indirect la Republica

Moldova, este restituirea proprietăților evreilor. Înainte de holocaust, evreii au deținut proprietăți în Europa a căror valoare sunt evaluate la sume enorme. Cele mai multe proprietăți au fost confiscate și niciodată returnate sau despăgubite. Inițial, multe guverne din Europa de Vest au plătit retrocedarea numai pentru o fracțiune din bunurile luate, în timp ce țările est-europene, mai ales cele din spațiul post-sovietic, nu au plătit aproape nimic.

Din rațiuni economice, dar și din principii morale, mai multe state ex-comuniste (în special, Polonia și România) se află de mai mult timp sub lupa diverselor grupuri de lobby din SUA. Adresându-se cu dosare în tribunalele americane, aceste grupuri de presiune insistă asupra grăbirii retrocedării proprietăților evreilor. Recent, în luna martie a anului curent, între Polonia și SUA a izbucnit un conflict diplomatic legat de acest subiect. La reacția guvernului american, care s-a declarat dezamăgit că Polonia a suspendat activitatea pe tema unei legi care ar fi permis despăgubirea proprietarilor (majoritatea evrei) ale căror bunuri au fost confiscate în perioada comunistă, ministrul polonez de externe, Radoslaw Sikorski, a respins criticile SUA, spunând că „ar fi fost mai bine ca americanii să-i fi ajutat atunci pe evrei, acum o astfel de intervenție fiind tardivă”.

În Republica Moldova, problema transmiterii dosarelor privind holocaustul nu a fost legată de problema restituirii proprietăților, cel puțin, nu a fost declarat. Acest lucru este explicat prin faptul că, în primul rând, Republica Moldova nu este stat succesor la crimele comise de Germania nazistă și fosta URSS și, în al doilea rând, în Republica Moldova restituirea averilor poate avea loc doar prin recunoașterea statului de victimă. În general, în Republica Moldova normele juridice privind restituirea averilor victimelor de până la anul 1989 este foarte confuză.

Concluzii

Anularea de către SUA a Amendamentului Jackson-Vanik pentru Republica Moldova se află la interferența instituțiilor formale și cercurilor informale, care sunt puternic intercalate între ele la nivelul politicului și economicului. Avându-și originile în perioada „războiului rece”, după finisarea acestuia amendamentul a căpătat conotații mult mai largi, devenind un instrument de presiune politico-economică a SUA asupra statelor cu sistem politic democrat precar. Din acest punct de vedere, simbolic, scoaterea Republicii Moldova de sub incidența Amendamentului Jackson-Vanik ar însemna recunoașterea și confirmarea de către SUA a proceselor de democratizare din Republica Moldova în cei 20 de ani de independență, dar, în special, a celor începute după 29 iulie 2009. Totodată, ar însemna debarasarea de unele clișee, rămase moștenire încă din perioada „războiului rece”, ceea ce ar contribui la îmbunătățirea imaginii internaționale a Republicii Moldova.

Economic, Republica Moldova este puțin afectată de incidența Amendamentului Jackson-Vanik. Politic, documentul afectează Republica Moldova din două aspecte – formal și informal. Aspectul formal al Amendamentului Jackson-Vanik pentru Republica Moldova include problema traficului de ființe umane. La acest aspect Republica Moldova are mari restanțe, inclusiv la capitolul imaginii, mai ales luând în calcul investițiile foarte mari ale guvernului SUA în acest domeniu. În plus, guvernarea PCRM, din anii 2007-2009, a stricat imaginea de stat democratic al Republicii Moldova. Aspectul informal al Amendamentului Jackson-Vanik se referă la problema holocaustului. Alianța pentru Integrare Europeană a cooperat fructuos cu Muzeul Memorial al Holocaustului din SUA pentru clarificarea problemelor istorice sensibile pentru poporul evreu. Se poate afirma că, dacă la aspectul politic informal Republica Moldova a realizat succese remarcabile, atunci la cel formal ea încă are restanțe serioase.

Această publicație a fost elaborată de IDIS „Viitorul” cu sprijinul financiar al Fundației Soros – Moldova și al the National Endowment for Democracy. Opiniile exprimate în această publicație reflectă poziția autorilor/autorului și nu reprezintă în mod neapărat punctul de vedere al instituțiilor finanțatoare.